

Tsiviilõigus reguleerib üksikisikute huvide ja elutarviduste rahuldamisest tingitud eluvahekordi. Ta annab teatavatele inimestele tähtsatele vahekordadele oma tunnustuse ja jaotab nendega seotud isikutele nende õigused ja kohustused. Kuid õiguste ja kohustuste ainult näitamisest isikutele ei ole küllalt, on tarvilik kaitsta õigust rikkumise vastu ja kindlustada õigustatud isikule temale kuuluva õiguse teostamist. Takistused õiguse teostamisel võivad tingitud olla isikute erinevatest arusaamistest oma õigustest ja kohustustest aga ka sihilikust kohustuste mittetäitmisest, mida õigustatud pool tuletab konkreetsest vahekorrast. Nii võib tekkida tüli tsiviilõigussuhete üle. Selle lahendamiseks on mitmesuguseid teid. Jättes kõrvale need viisid, nagu seda on omaabi ja vahekohus, mis pole otsest seotud käesoleva kirjutuse põhieesmärgiga, siirdume kõige tähtsama lahendusmooduse juurde, milleks on pöördumine riigivõimu poole, et see teostaks tüli lahendamise selleks otstarbeks moodustatud riigivõimu organi, tsiviilkohtu, kaudu seaduslikus korras maksmapandud protsessuaalsete reeglite

järele - lühidalt, et riigivõim teostaks tsiviilkohtulikku õigusmõistmist. Nii jõuame tsiviilprotsessi mõisteni (kitsamas mõttes), mille all tuleb mõista kõigi nende kohtulikude toimingute süsteemi, mille eesmärgiks on vaieldavate õigussuhete muutmine vaieldamatuks¹⁾.

Nagu mainitud, teotseb tsiviilkohtus kindlate protsessuaalsete reeglite järele. Need õigusnormid, mis korraldavad endises Vene keiserriigis tema lõppaastakümnetel^{tsiviil}/õiguskaitset, sisalduvad Vene 1864. aasta kohtute reformimise ajal maksmapandud Tsiviilkohtupidamise seaduses. See seadus koos kõlastati 1889. aastal Baltimaade tsiviilõigusega ja pandi siin maksma. Peale Vene 1917. aasta revolutsiooni jäi see Eesti Vabariigis ühes hilisema seadusandluse poolt tehtud muudatustega kehtima. Käesoleva kirjutuse eesmärgiks on selle seaduse § 373-da ligem eritlemine ühenduses selle seadusega Eesti Vabariigis samaaegselt kehtinud materjaalse õigusega, end. Vene ja E.V. kujunenud kohtupraktikaga ning juriidilises kirjanduses ilmutatud seisukohtadega.

---

1. Vt. Tjutrjumov. Graždanski protsess lk.8.

I

T K S § 373, järele: vastaspoole palvel taandatakse tunnistamisest järgmised isikud:

1) neile toetuva protsessija sugulased, otsejoones astmele vaatamata, küljjoones - esimese kolme astme sugulased, esimese kaheastme hõimlased ja tema abikaasa;

2) neile toetuva protsessija eestkostjad, samuti ka tema eestkoste alla kuuluvad isikud;

3) tunnistajaile toetuva protsessija adopteerija ja tema adoptiivlapsed;

4) isikud kellel on ühe poolega käimas tsiviilprotsess, või isikud, kelle kasud sõltuvad asja otsustamisest selle poole kasuks, kes neile on toetunud;

5) volinikud, kui neile toetuvad nende volitajad ja

6) isikud keda kriminaalkorras on karistatud sellise karistusega, millega ühendatud keeld olla tunnistajaks.

1. Millist sihti taotleb toodud norm ?

Kohtule esitatud tüli õiglaseks lahenduseks on tarvilik, et need andmed, mille põhjal seda tehakse, oleksid usal-

dusväärised ja erapooletud. Normis loetletud isikud ei kuulu nende hulka, keda seadus loeb absoluutselt kõlbmatuks tunnistajana kohtus õeldise andmiseks ja keda kohus ex officio peab kõrvaldama tunnistamisest, küll võib ühel poolel, arvesse võttes teatavat olukorda ja nende isikute suhteid temaga või vastaspoolega tekkida kahtlus nende õeldiste erapooletuses ja tõepärasuses ning kartus, et nad võiksid kohut otsustamisel mõjutada temale ebasoodsas mõttes. Niisugune umbusk ja kahtlus võib kanduda tehtavale kohtuotsusele. Et aga poolte veene kohtuotsuse õiglusel on riiklikult tähtis asjaolu, siis sellepärast on seadus kindlapiirilisel määranud isikute ringi, kelle kõrvaldamist tunnistamisest pooled võivad nõuda juhul, kui neil on tekkinud kahtlus nende õeldiste erapooletuses ja tõepärasuses²⁾. Protsessija poolt toodud alustel kohtule esitatud nõudmist, et vastaspoole ettepanekul kohtusse kutsutud tunnistaja kõrvaldataks, nimetatakse taandamiseks.

Selle normi sihiks on siis erapoolikute ja ebatõepärase tunnistajate õeldiste kõrvaldamine kohtulikkude tõendite hulgast selleks, et pooled võiksid olla veendunud

---

2. Vrd. Issatšenko, Graždanski protsess, tom II, lk. 121.

saabuva kohtuotsuse õigluses.

2. Tunnistajatest ja nende öeldiste hindamisest.

Tsiviilkohtul tuleb õigusliku tüli lahendamisel õige otsuse leidmiseks selgitada mõõduandev faktiline olustik. See on protsessijatel enestel kõige paremini teada; sellepärast tuleb neil tsiviilprotsessis maksva võistluspõhimõtte kohaselt esitada kohtule oma väidete tõelisuse kohta tõendid ³⁾. "Seda protsessijate tegevust, mille eesmärgiks on veenda kohut (judici/fit probatio) nende väidete ning avaldiste tõelisuses, nimetatakse tõe n d a - m i s e k s, t õ e n d u s e k s, neid vahendeid aga, mille varal tõendus toimub, kutsutakse tõenditeks (instrumenta, Beweismittel, preuves)" ⁴⁾. Tõendite üheks liigiks on ka tunnistajate öeldised.

Kes on tunnistaja?

Käsitusel oleva tsiviilprotsessi kohaselt on tunnistaja õigustüli suhtes kõrvaline isik, keda kohus protsessija ettepanekul kohtusse on kutsunud selleks, et ta

---

3. Tsiviilkohus vastavalt TKS § 367-le omal algatusel: tõendeid ei kogu.

4. Vt. Grünthal, Märkmeid TKS eelnõu kohta, lk. 35.

annaks teateid lahendatava õigustüli mõõduandvatest asjaoludest, milliseid ta on tajunud vahetult ⁵⁾. Nagu siit nähtub, võib tunnistajaks olla üksnes kõrvaline isik; protsessija ei saa selleks olla. Isik võib kohtusse tunnistajana ilmuda alles siis, kui teda poole ettepanekul kohus selleks on kutsunud; kuid igat esitatud ja väljakutsutud isikut kohus tunnistajana üle ei kuula; mitmed isikud seadus loeb a b s o l u u t s e l t kõlbmatuks kohtus tunnistamiseks. Kohus kõrvaldab niisuguse isiku tunnistamisest niipea, kui ta veendub kas dokumentide, tunnistaja esialgse küsitlemise või protsessija seletuse kaudu selles, et ta ei või seaduse põhjal olla tunnistajaks. Siia kuuluvad isikud, kellest juba ette on teada, et nad kehaliste või vaimsete puuduste või mitteküllaldase vaimse arengu tõttu ei või omada teadmisi asjaolude üle, millede kohta neid tunnistama on kutsutud ⁶⁾. Näit. kurt ei võinud kuulda suulise lepingu tingimusi, pime ei võinud näha dokumenti, kirjaoskamatu ei võinud seda lugeda jne. ⁷⁾. Siia kuulu-

---

5. Vrd. Engelmann, Utšebnik ruskago graždanskago sudoproizvodstva, lk. 266.

6. T K S § 371 p.2

7. Vrd. Vaskovski, Utšebnik graždanskogo protsessi, lk. 345.

vad ka alla 7 aasta vanad lapsed ⁸⁾. Järgnevalt isikud kes, kuigi võivad omada teadmisi tüli asjaolude kohta, on võimetud edasi andma oma teadmisi nii sõnas kui ka kirjas ⁹⁾. Näit. kurttum, kui ta on kirjaoskamatu ja ka märkide abil pole võimeline teadmisi edasi andma ¹⁰⁾. Edasi isikud, kelle seletused ei ole usaldusväärsed kas seetõttu, et nad on protsessijaga ligidases sidemes, nagu lapsed vanemate suhtes ¹¹⁾ või vaimuhaiguse tõttu, nagu vaimuhaigeteks tunnistatud isikud, või isikud, kes vastavate võimude korraldusel vaimsete võimete rikete pärast on raviasutustes järeluurimisel või arsti ravida ¹²⁾. Ka vaimulikud ei või olla tunnistajaks asjaolude üle, mis neile on saanud teatavaks pihti kaudu ¹³⁾. Peale toodud isikute ringi võib protsessija paluda kohut tunnistamisest kõrvaldada (taandada) veel teatavaid isikuid. Nende juhtude selgitamine järgneb alamal. Lõppeks on seaduses loeteldud isikud -

---

8. T K S § 372

9. T K S § 371 p.1.

10. Vrd. Vaskovski, Utšebnik graždanskago protsesssa, lk. 345.

11. T K S § 371 p.3.

12. T K S § 371 p.1

13. T K S § 371 p.4.

protsessijaga ligidases sugulussidemes olevad, või kelle kasud sõltuvad asja otsustamisest ühe või teise poole kasuks - kes võivad loobuda tunnistamisest ¹⁴⁾. Tunnistaja mõiste määrangust nähtub, et tunnistaja peab kohtule tõendama konkreetse asjaolu, mida ta on tajunud oma meelte kaudu, mitte aga avaldama oma arvamust selle kohta. Tunnistaja peab oma öeldise tegema suuliselt kohtu ees.

Teatavate tunnistajate kõrvaldamise kaudu kas kohtu poolt ex officio või protsessija taanduse põhjal püüab seadus kõrvaldada erapoolikud või ebatõepärased tunnistajate öeldised. Kuid kas ülejäänud kohtus esinevate tunnistajate öeldised on täiesti tõetruud? Millised peaksid olema tunnistaja omadused, et kohus tema öeldisi võiks võtta täisväärtuslike tõenditena?

"Heal tunnistajal peab olema palju voorusi: tal peab olema võime täpselt sündmusi psüühiliselt vastu võtta, mida ei tumesta kõrvalmõjud, näit. hirm, viha, ärritus jne; ta peab selliseks vastuvõtuks võimne olema, mis eeldab tundeorganite normaalset arengut; tunnistaja peab olema tähelepanelik ja otsustamisvõimne, kuid vähe sel-

lest: seda, mis ta hingeliselt vastu võtnud, peab ta võimne olema tõetriult, muutmatult edasi andma, ilma et seda moonutaks oma mõttekujutuse lisanditega. Lõppeks tunnistaja peab oma ütluse andma erapooletult, s.t. et ei saaks temast eeldada, et ta mõnesugusel põhjusel (isiklik vaen, sõprus, sugulus, huvitavus jne.) tahtlikult kohtule tõsiasju annab edasi moonutatud kujul või lausa valetab. Kui palju vajalikkuse eeldusi ja kui palju kõlbmatuse võimalusi ¹⁵⁾!"

Niisugust head tunnistajat, kes ülimal määral vastaks kõigile ülesseatud tingimustele pole olemas. Loetletud omadused on hingelised võimed, mis isikutel loomupäraselt võivad olla erinevad, kuid mis võivad ka areneda, alludes paljudele mõjustavatele teguritele. Isiku päritolu, haridus, elukutse, ühiskondlik asend, iga, sugu, aga ka tema huvid, fantaasia, sugestioonile alluvus j.p.m. avaldavad ülaltoodud võimeile omapärast mõju ja tingivad nende mitmesuguse arenguastme. Järelikult tunnistaja öeldis, kui hingeliste võimete, keerulise hingeelulise protsessi

---

15. Vt. Grünthal, Õiguskaitsetõhustusi uues tsiviilprotsessis. Ajakiri "Akadeemia" Nr. 3, 1940 a. lk. 186.

~~seksi~~ produkt, omab erinevate isikute juures erineva tõelisusele vastavuse määra ja omab materjaalse töö kindlaks-tegemisel tõendina suhtelise väärtuse. Seetõttu on kohtul tarvilik tunnistajate õeldiste jõudu hinnata. See on toimunud vormilise ehk seadusliku tõendite teooria või kohtuniku vaba sisemise veende alusel.

Vormiline tõendite teooria kujunes keskaegses kanoonilises õiguses ja temale baseeruv seadustik määras kindlaks, mis on tõendina üldse lubatav, mis mitte; milliste tõenditega võib teatavaid sündmusi tõendada; üksikute tõendusvahendite suhteline jõud oli seadusega ette kindlaks määratud, kusjuures tõendiid jaotati matemaatilise täpsusega täielikkudeks, poolikuteks või veel vähema tõendusjõuga või hoopis kõlbmatuiks ¹⁶⁾. Teatavaid tõendeid tuli eelistada teistele ¹⁷⁾. Seega oli kohus tunnistaja õeldiste jõu hindamisel seotud kindlate beeglitega, millised ar-

---

16. Näitena reegel: testis unus, testis nullus.

17. Meestunnistaja õeldist tuli eelistada naistunnistaja omale, kõrge päritoluga tunnistaja või vaimuliku oma lihtsapäritoluga või mittevaimuliku omale j.t. Vormilise tõendite teooria kohta vt. R ä ä g o, Kriminaalprotsessi õppe-raamat lk. 209-213; Grünthal, Õiguskaitsetõhustusi uues tsiviilprotsessis, ajak. "Akadeemia" 1940 a. nr. 3 lk. 185; A n n e h k o v, Opõt kommentarija k ustavu graždanskago sudoproizvodstva, tom II, lk. 109.

vestasid peamiselt väliseid asjaolusid, jättes kõrvale sisulised tegurid ning kohtuniku osaks oli tõendite ette kindlaks määratud väärtuste mehaaniline arvestamine. See teooria on uuemas seadusandluses kõrvale jäetud, kuigi tema kajastusi võib ka seal leida.

Vaba veende põhjal tõendeid hinnates kohus pole seotud täpsete eeskirjadega; ta hindab tunnistaja öeldise jõudu oma vaba mõistlikusüva, sisemise veende alusel, mille kujunemisel on olulisteks teguriteks öeldiste sisemine väärtus, tunnistaja isik kõigekülgselt - tema haridus, elukutse, iga, sugu, vahekord protsessijaga jne., aga ka areng, ausus, usaldatavus jne. - ja kohtuniku isik.

Nende hindamisviiside kohta ütleb riigikohtunik T. Grünthal, et "kohtunikule tuleb anda vabadus tõendite sisemise väärtuse hindamiseks oma mõistlikusüva kohaselt ja ei saa talle ettekirjutada arvutada tõendeid mingisuguse fikseeritud aritmeetilise tabeli alusel. Veendumus, et miski asi on olemas, nõndanimetatud tõekspidamine, on hingeelu sisesündmus, mis kujuneb psühholoogiliste seaduste alusel, eeldades vastava tajuva isiku arengut. Tajumist, s.o. mingi nähtuse haaramist inimese meelte kaudu, ei saa seadusandlikult reglementeerida, kuna see on hingeeluline nähtus.

Iga tsiviiltüli moodustab enesest terve kompleksi sündmu-
si, mis on üksteisega läbi põimitud ja kausaalses seotises.
Millistele tõenditele anda siin eelisõigus, millised osutu-
vad kahtlasteks, selle üle otsustab kohus oma veendumuse
põhjal. Kohtuniku veendumuse kujunemisel on tähtsad tema
haridus, objektiivsus, moraal, õiglustunne, loogiline mõtle-
mine, "elukogemused" 18).

Käsitletavas Vene keiserrigi 1864.a. kohtureformi
ajastust põlvenevas protsessis kohus hindab tunnistajate
õeldiste jõudu, võttes arvesse tunnistaja usaldusväarsust,
tema õeldiste selgust, täielikkust ja tõenäosust, kohus peab
otsuses tooma alused, milliste põhjal ta tunnistaja õeldise
võtab tõendina, või mispärast ta ühe õeldisele eelistab
teise oma 19). Seega toimub siin hindamine kohtuniku vaba
veende, sisetunde põhjal, kuid seda piirab nõue, et kohus
peab igal konkreetsel juhul tooma alused, motiveerima, mis-
pärast ta tunnistaja õeldise võtab tõendina või mispärast
ta ühe tunnistaja õeldisele eelistab teise oma. Viimane
asjaolu, võimaldades kontrolli ja sundides kohut süvenema

---

18. Vt. T. Grünthal, õiguskaitse tõhustusi uues tsiviil-
protsessis. Ajakiri "Akadeemia" nr. 3, 1940 a. lk. 185.

19. T K S § 411.

hinnatavasse tõendisse, kõrvaldab kohtuniku jämeda omavoli. Niisugune öeldiste hindamine, kus kohtunik, kasutades seaduses lühidalt märgitud hindamise lähtepunkte, rakendab oma elukogemusi ja loogilist mõtlemist kõige selle kohta, mis ta vahetult tunnistajatelt on tajunud, peab võimaldama kohtule välja sõeluda erapoolikud ja ebatõepärased tunnistajate öeldised, et usaldusväärsete andmete abil avastada olulised tõelisusele vastavad asjaolud ja teha otsus, mis õiglaselt lahendab õigustüli.

3. Üldise iseloomuga seisukohad T K S § 373 kohta.

Kohus võib § 373 loetletud isikuid taandada tunnistamisest ainult siis, kui pool seda palub²⁰⁾; kui pool sellist palvet avaldanud ei ole, siis peab kohus nad üle kuulama, kuid kohus võib sel juhul nende tunnistajate öeldiste hinnangul arvesse võtta nende vahetõelise protsessi jaga²¹⁾; nende taandamisel poole avalduse põhjal kõrvaldavad nad täielikult: kohus ei või neid isegi vandeta üle kuulata²²⁾, välja arvatud abielu lahutamise ja kehtimatuks

---

20. V.S.T K D 1873/103, 1870/1420, 1867/225.

21. V.S.T K D 1887/13, 1878/142.

22. V.S.T K D 1871/953

tunnistamise asjus ²³⁾, kus T K S § 373 p.1-3 mainitud tunnistajad ka taandamisel vandeta üle kuulatakse. Kui aga kohus siiski on taandatud tunnistaja õeldise võtnud oma otsuse aluseks, siis on see asjaolu otsuse tühistamise põhjuseks ²⁴⁾, välja arvatud juhud, kus otsus e i p õ h - j e n e niisuguse isiku õeldisel või ta põhjendeb veel t e i s t e l tõenditel ²⁵⁾. Protsessija õigus taandamise põhjuse avaldamiseks on absoluutne selles mõttes, et kohus ei või seda temalt ära võtta, kuna see õigus kuulub poole kaitsevahendite hulka kohtus ²⁶⁾. Kaebus § 373 rikkumise üle ei leia rahuldamist, kui asjatoimetuses puuduvad andmed selle kohta, et taandamise palve oli avaldatud ²⁷⁾. Teise astme kohus võib apellaatori teadaande selle kohta, et ringkonna kohus on kõrvaldanud tunnistaja tema vastaspoolelt avaldatud mitteküllaldase taandamispõhjuse pärast, jätta "ilma erilise arutusega", kui apellaator ei avalda

---

23. Vt. T K S § 1356 ⁹

24. V.S. T K D 1871/451

25. V.S. T K D 1875/380, 1870/538

26. V.S. T K D 1870/1517

27. V.S. T K D 1870/ 1916.

teise astme kohtule soovi selle tunnistaja ülekirulamiseks .
Taandada saab tunnistajaid siis, kui nad on normis ette-
nähtud suhetega seotud selle protsessijaga, kes neile toe-
tub (vaata pp. 1, 2, 3, 5) väljaarvatud p. 4 toodud juht, kus
tunnistajal on poolega käimas tsiviilprotsess; nende taan-
damist võib nõuda nendele toetava poole vastaspool. Kui
aga tunnistajad pole pp. 1, 2, 3, 5 mainitud suhetega seotud
neile toetava poolega, vaid vastaspoolega, siis sellel vii-
masel taandamise õigus puudub.

Käsitame veel juhte, kus pooleks ei ole üks isik,
vaid mitu s.o. esineb protsessikaaslus. Kui ühe poole kaas-
lastest üks toetub tunnistajale, kes a i n u l t temaga
seotud mõnega pp. 1, 2, 3, 5 mainitud suhteist ja kelle taan-
damist vastaspool või mõni vastaspoole protsessikaaslastest
ei ole nõudnud, kas võib siis sellele tunnistajale toetava
protsessija kaaslane seda tunnistajat taandada? See küsi-
mus tuleb vastada eitavalt, sest seaduse järele saab tun-
nistajat taandada temale toetava poole v a s t a s p o o l.
Kui selle poolt ei avaldata taandamise palvet, siis tuleb
tunnistaja lubada öeldise andmisele, kuigi tunnistajale

+

toetava protsessija kaaslased selle vastu protestivad; kui aga samal juhul vastaspool on avaldanud taandamise palve, kas taandada siis see tunnistaja ainult selle protsessija suhtes, kes temaga seotud vastava suhtega, või taandada ta tunnistamisest täielikult? Juriidilises kirjanduses eritellakse kaks juhtu: protsessikaaslaste huvid 1) on solidaarsed ja 2) ei ole solidaarsed ²⁹⁾. Kui esimesel juhul ühe protsessikaaslasega teatava suhtega, näit. 2. astme sugulusega, seotud tunnistajale lubada tunnistust anda kõigi teiste sama poole kaaslaste suhtes, välja arvatud tema sugulane, siis, huvide solidaarsuse tõttu kõigi sel lepoole kaaslaste vahel, tema tunnistus kujuneb ka tema sugulase huvide kohta käivaks samal määral, nagu ta käib selle kaaslaste kohta. Selle tunnistaja öeldise tõepärasus oma sugulase suhtes on siin samasugune nagu sel puhul, kui ta esineks tunnistajana protsessis, kus pooleks oleks tema sugulane üksi. Siit järgneb, et sellel juhul tuleks tunnistaja, kui tema kohta on vastaspoolelt avaldatud seaduslikud taandamise põhjused, kõrvaldada tunnistamisest täielikult. Teisel juhul - huvide mittesolidaar-

---

29. Vt. A n n e n k o W, Opõit kommentaria, tom II, lk. 54

I s s a t š e n k o, Graždanski protsess tom II, lk. 123-124.

suse juhul, kus iga protsessija teotseb oma erilise huvi rahuldamiseks - tunnistaja öeldis, mis antud mõne protsessikaaslase kohta, ei tarvitse käia kõigi kohta; sellepärast tuleks siin taandamise palve avaldamise korral tunnistaja taandada a i n u l t selle protsessija suhtes, kes temaga seotud teatava § 373. ettenähtud suhtega; teiste, temaga mitteseotud, protsessijate suhtes tuleks tunnistaja lubada öeldise andmisel.

Sagedasti esineb ühe poole nimel kohtus tema esindaja, näit. eestkostja, kes esitab alaealise nimel hagi, või mõni volinik, näit. advokaat. Võib juhtuda, et tunnistaja on § 373. ettenähtud vahekorras mitte poolega, vaid selle esindajaga. Siin arvab vene protsessualist Issatšenko, et niisugusel korral ei saa tunnistajat vastaspoole palvel taandada, sest seadus ütleb, et tunnistajal peab see side olema protsessijaga, mitte esindajaga. Taandamisele ei kuulu niisugune tunnistaja ka siis, kui temaga ettenähtud suhtega seotud e s i n d a j a kasu on sõltuvuses asja otsustamisega esindatava kasuks, sest p.4 teise poole järele ainult taandatava t u n n i s t a j a, mitte esindaja, kasu sõltuvus asja ostustamisest tunnistajale toetuva poole kasuks

võib olla taandamise põhjuseks ³⁰⁾. Sama seisukoht jääb maksvaks ka j u r i i d i l i s e i s i k u esindaja juhul, väljaarvatud muidugi see juht, kus tunnistaja on teataval viisil seotud juriidilise isiku endaga, viimasel korral saab teda taandada ³¹⁾.

4. Protsessija sugulaste, hõimlaste ja abikaasa taandamine.

Taandamise aluseks on poole kahtlus, et tunnistaja olles seotud suguluse, hõimluse või abielusidemetega temale toetuva protsessijaga võib nende sidemete tõttu erapooletult tunnistada.

B E S § 241 järele nimetatakse suguluseks kitsas mõttes ehk veresuguluseks kahe või rohkema isiku vahelist sidet sündimise kaudu. Käsiteldavas punktis mainitud sugulaste all tulebki mõista v e r e s u g u l a s i, kuna kodanlik sugulus, mis saabub adopteerimise kaudu, on märgitud eraldi p.3.

Kuidas arvestada sugulusastmeid? Ühe isiku vahetu

---

30. Vrd. Issatšenko, Graždanski protsess, tom II, lk. 124-125.

31. Vrd. Issatšenko, Graždanski protsess, tom II, lk. 125

sündimine teisest moodustab astme; iga uussünd moodustab uue astme. Astmetevaheline järjest jätkuv side moodustab otse- ja kõrvaljoone ³²⁾; otsejoon - see on üksteisest sünni kaudu saabunute isikute side ja kõrvaljoon - kui joone moodustajad sugulased omavad ühise esivanemana kolmanda isiku; otsejoones sugulased on kas tõusvad või alanevad, olenevalt sellest, kas liigume vaatlusega lastelt vanemate suunas või ümberpöörduvalt ³³⁾. Ülenevateks sugulasteks on isa, ema, vanaisa, vanaema, vanavanaisa jne. ja alanevateks - poeg, tütar, lapselaps, jne. Sugulusastme määramiseks otsejoones tuleb leida sündide arv, mis eraldab üht isikut teisest ³⁴⁾, nii on isa ja poeg esimese astme (isalt pojani üks sünd), vanaisa ja pojapoeg - teise astme sugulased jne. Kahe isiku vahelise sugulusastme määramiseks kõrvaljoones arvestatakse astmete arv liikudes ühelt isikult ülenevas joones kuni ühise esivanemani ja sellest alanevas joones teise isikuni ³⁵⁾. Selle põhjal on vennad

---

32, Vt. B E S § 243

33. Vt. B E S §§ 244 ja 245

34. Vt. B E S § 247

35. Vt. B E S § 249

teise astme, onu ja õepoeg kolmanda astme sugulased. Tuleb tähendada, et k õ r v a l j o o n e s on kaks arvutamise viisi: peale siin toodud rooma viisi on veel teine - kaanoniline ³⁶⁾; viimane viib esimesest erinevatele tulemustele. Käsiteldava punkti sugulusastmed arvutame esimese, rooma viisi järele. Nagu nähtub normi sõnastusest, saab vastaspool tunnistajat taandada siis, kui see on sugulussega seotud tunnistajale toetuva protsessijaga. Siit järgneb, et tunnistajate sugulus üksteisega ei saa olla taandamise põhjuseks ³⁷⁾; nii võivad isa ja poeg koos tunnistajaks olla, kui nad protsessijatega sugulased ei ole ³⁸⁾. Kui aga tunnistaja on sugulusega seotud mõlema protsessi-
poollega, siis võib see pool, kelle v a s t u ta tunnista-
jaks üles antud, kasutada taandamise õigust ³⁹⁾. Tunnistaja sõprus protsessijatega ei või taandamise põhjuseks olla ⁴⁰⁾.

Taandada saab kõiki tunnistajaid, kes neile toetuva protsessijaga otsejoones sugulased on, astmele vaatamata:

---

36. Vt. B E S § 248, ka § 250.

37. V.S. T K D 1869/1214, 1867/9.

38. V.S. T K D 1867/9.

39. V.S. T K D 1879/324

40. V.S. T K D 1869/749.

alanevas joones - lapselapsed jne. ja ülenevas joones vanemad, vanavanemad jne. Taandada saab siin esmajoones vanemaid a b i e l u l i s t e laste⁴¹⁾ suhtes; öeldu maksab ka kehtimatust (tühisest) abielust ja vallaslastena sündinud legitimeeritud laste suhtes. Tõuseb küsimus, kas saab selle normi põhjal taandada tunnistamisest protsessi- ja mitteabielulist last⁴²⁾ ? See küsimus tuleb lahendada kahes järgus: ema ja isa suhtes. Ei ole kahtlust, et ema ja tema mitteabielulise lapse vahel on sama sugulusaste ja tunne nagu vanemate ja nende abielulise lapse vahel, sellepärast tuleb jaatada mitteabielulise lapse taandamise õigust ema suhtes⁴³⁾. Mis puutub juhtu, kus tunnistajaks on protsessija oletatav vallasisa (ja vastupidi - protsessijaks on vallasisa) siis arvab Issatšenko, et siin tuleb tunnistaja taandada juhul, kui vaidlematult on kindlaks tehtud tema veresugulus protsessijaga; samal seisukohal on ta ka teiste vastavate mitteseaduslikekude sugulaste kohta⁴⁴⁾. Ka Annenkov pooldab niisuguste veresugulaste

---

41. Vt. B E S § § 132-135.

42. Vt. B E S § 163.

43. V.S. T K D 1872/685.

44. Vt. Issatšenko, Graždanski protsess, tom II, lk. 127 ja 106-107.

taandamise õigust⁴⁵⁾. Kohtupraktika on siin tagasihoid-
val seisukohal ja piirdub taandamise õiguse jaatamisega
ainult ülemaloodud mitteabielulise lapsena sündinu legi-
timatsiooni juhul. Kui tunnistajana esineb laps, kes küll
seaduslikus abielus sündinud, kuid kes abielumehe nõudel,
kes esineb protsessijana, on seaduslikus korras tunnista-
tud mitteabieluliseks, tuleb eitada vastaspoole taandamise
õigust suguluse põhjal, küll aga võib teda taandada hõim-
luse põhjal⁴⁶⁾.

Külgjoones sugulastest võib taandada protsessija
vennad, õed, poolvennad, poolõed - teise astme sugulastena,
tema vendade ja õdede, poolvendade ja poolõdede lapsed
ning tema onud ja tädid - kolmanda astme sugulastena.
Kaugema astme sugulasi taandada ei saa.

Sugulasteks ei loeta isikuid, kelledest üks põlve-
neb ühe abielupoole ja teine teise varemast abielust⁴⁷⁾,
järelilikult, kui üks niisugune isik protsessijana toetab
teise sarnase isiku tunnistusele, siis ei saa viimast taan-
dada.

---

45. Vt. Annenkov, Opõt. kommentarija, tom II, lk. 48 ja³⁵⁻
37.

46. Vt. allpool hõimlust käsitav lõige.

47. Vt. B E S § 258 märge.

Edasi vaatleme hõimlust taandamise põhjusena. Hõimlus on side, mis seob ühte abielupoolt teise poole sugulastega ⁴⁸⁾. Samas astmes, milles keegi on sugulane ühe abikaasaga on ta hõimlane teise abikaasaga ⁴⁹⁾. Nii on äi ja ämm minijale esimese astme hõimlasteks, abielumees oma naise eelmisest abielust sündinud pojale esimese astme hõimlane, ühe abikaasa vennad - õed teisele teise astme hõimlasteks jne. Kihluse kaudu hõimlust ei teki ⁵⁰⁾. Raskendades siin toodud hõimluse mõistet, kuuluksid taandamisele ühe abikaasa protsessijaks olles teise abikaasa vanemad, vanavanemad, vennad, õed, poolvennad, poolõed, tema varemast abielust sündinud laps ja selle laps, siia kuulub ka abielumehe protsessijaks olles tema abikaasa mitteabieluline laps ja selle laps - kõik need on protsessija esimese kahe astme hõimlased. Kuna abieluga saabunud hõimlus jääb jõusse ka peale abielu lõppemist ⁵¹⁾, siis kuuluksid ülemaltoodud isikud taandamisele ka siis, kui protses-

---

48. Vt. B E S § 263.

49. Vt. B E S § 265.

50. Vt. B E S § 263 mäрге.

51. Vt. B E S § 264.

sijaks on lesk mees või leikk naine.

Edasi võib taandada protsessija abikaasa, kelle all tuleb mõista ainult seadusliku abielu ühte poolt.

Mis puutub lahutatud abikaasasse, siis tuleb tähendada, et abielu vormilise lahutamise eel ei endistu enne abiellumist isikute vahel olnud olukorrad täielikult. Abieluliste vahel olnud psüühiline side ei kao alati lõplikult, ka mõningad kohustused jäävad, näit mehel elatisraha suhtes. Näib, et nendest tulenevad konkreetset vahekorrad võivad mõnel juhul olla põhjuseks taandamisele, kuigi mitte käesoleva punkti vaid p.4 põhjal. Igal juhul kohtul tuleks lahutatud abikaasa õeldisi kaaluda ja hinnata T K S § 411. põhjal, arvestades abielu kaudu põhjustatud konkreetseid asjaolusid, kusjuures kahtluste korral ta võib need kohtulikkude tõendite hulgast kõrvaldada.

5. Eestkostja ja eestkostetava taandamine.

Taandamise aluseks on poole kahtlus, et tunnistaja, olles protsessija eestkostjaks või hooldajaks ja asendades eestkostetavale vanemaid ja olles kohustatud hääperemehe hoolsusega valitsema eestkostetava või hooldatava varan-

dust ⁵²⁾, võib niisuguse sideme tõttu anda erapooliku või ebatõepärase üldise.

Eestkostja või hooldaja hoolist⁵³⁾usele antakse isikud, kes vajavad kaitset või varandused, mis jäänud valitsejata. Eestkostja määratakse alaealistele; hooldaja täisealistele ja varandustele - vaimuhaigetele, pillajatele, vallasnaistele, teadmata äraolijate varandusele, pärandusele ja konkurs-
massile ⁵⁴⁾. Sealjuures B E S eraldab eestkostet hooldu-
sest ea, mitte võimu ulatuse alusel ⁵⁵⁾. Arvestades maini-
tud asjaolu, tuleb arvata, et käesoleva T K S § 373 p.2
alusel saab taandada nii eestkostjad kui ka hooldajad.

Igal juhul p.2 järele saab tunnistajat taandada ainult siis, kui ta on selles punktis mainitud suhtega seotud protsessijaga sel ajal, kui kohus teda üle kuulab. Varemalt protsessija eestkostjaks olnud isikut (kui ta seda ülekuulamise ajal enam ei ole) ei saa tunnistamisest taan-

---

52. Vt. B E S §§ 337, 390, 431, 495.

53. Vt. B E S § 267

54. Vt. B E S § 268

55. Baltimaa õiguse järele eestkoste täisealiste üle, mida mitmesugustel juhtudel määratakse, nimetatakse hool-
duseks, kusjuures hooldajal on eestkostja õigused. Vrd.
Tjutrjumov, Graždanskije Pravo ... I, lk. 429, nota 3.

dada 56).

6. Protsessija adopteerija või tema adoptiivlapse taandamine.

57)

Adoptsoon ehk lapsendamine on B E S järele

õiguslik toiming, millega keegi võtab teistest vanematest sündinud lapse omaks lapseks kõigi lihase lapse õiguste ja kohustustega. Siit on ka arusaadav poole taandamise õiguse põhjus adopteerija ja adopteeritu kohta: selleks on kahtlus, et veresugulusele sarnanev tihe side tunnustaja ja protsessija vahel võib tunnustajat segada täie tõe avaldamisel. Adoptsoon loetakse toimunuks momendist, milal kohus teeb määruse lapsendamise kinnitamise üle. Alaealistena adopteeritud isikud võivad täisikka jõudmisel loobuda lapsendamisvahekorra⁵⁸⁾st; vahekord lõpeb kohtumääruse tegemisega selle üle. Niisugused varemalt adoptiooni vahekorraga seotud isikud ei käiks § 373 p.3 mainitud isikute hulka. Adoptiooni tuleb lahus hoida kasu-

---

56. V.S. T K D 1870/1875.

57. Vt. B E S §§ 187-189.

58. Vt. B E S § 186.

lapseks võtmisest, kus võõras laps võetakse perekonda kasvatamiseks, jäädes endise vanemliku ülemvõimu alla ⁵⁹⁾.

Kasulaps või kasuisa ei kuulu § 373 p.3 mainitud isikute hulka.

7. Isikud, kellel on ühe poolega käimas tsiviilprotsess või kelle kasud sõltuvad asja otsustamisest selle poole kasuks, kes temale on toetunud.

Kõigepealt märgime, et käsitledavas punktis esinev sõna "tsiviilprotsess" on võetud vastena venekeelsele sõnale "tjažba". Ex Vene Senat on seletanud, et "tjažba" on vaidlus varanduse üle ja selliseks ei või lugeda vaenulikke vahakordi, kuigi nad on jõudnud lahendamiseks kriminaalkohtusse ⁶⁰⁾. Sellele vastavalt tuleb tõsitada, et tunnistaja taandamine käsitletava juhu alusel pole võimalik, kui tunnistajal on poolega käimas kriminaalprotsess. Taandada ei saa ka tunnistajat, kes ametisikuna on ühe protsessija vastu algatanud kriminaaljälitamist ⁶¹⁾. Tunnistamisest võib taandada isikuid, kellel

---

59. vt. B E S §§ 193, 194.

60. V. S. (T K D). TKD üldkogu, 1881 a. N-27

61. V. S. T K D 1872/21

on poolega käimas tsiviilprotsess. Olnud protsess, mis juba lõppenud, ei põhjusta taandamist⁶²⁾; küll võib taandada tunnistajat, kellel on poolega käimas tsiviilprotsess, mis on alustatud hiljem kui see protsess, kus ta tunnistajana esineb⁶³⁾; alanuks loetakse tsiviilprotsess isikute vahel sellest ajast, kui hageja esitab kohtule hagipalve⁶⁴⁾. See viimane ex Vene Senati seisukoht, mille tunnustas ka E.V. Riigik. Tsiv. osak., on leidnud juriidilises kirjanduses vastuvaidlemist. On avaldatud arvamist, et protsessi alguseks tuleks lugeda aega, millal kostja on saanud kohtukutse, põhjendusega, et hagipalve esitamise momendil on selle edaspidine saatus selgumata: hagipalvele, võib olla, ei anta käiku või antakse vormiliste puuduste pärast tagasi, järelikult tõelist protsessivahekorda veel ei ole; kohtukutse saamisega aga on kostja tõmmatud asjasse⁶⁵⁾; on olnud juhtusid, kus protsessija esitab enne tunnistaja ülekuulamist vastava kohtu tõenduse, et tema on

---

62. V.S. T K D 1875/377, 1872/17.

63. V.S. T K D 1875/443, 1872/472.

64. V.S. T K D 1871/ 67.

65. Vrd. Issatšenko, Gražd. prots. tom II, lk. 130.

tunnistaja vastu äsja esitanud hagi (võib olla väljamõeldud alusel) ja kasutades taandamise õigust püüab saavutada tunnistaja kõrvaldamist. Sellepärast tuleks taandamise palvet tsiviilprotsessi vahekorra pärast rahuldada ainult siis, kui tõendub, et tunnistaja on taandaja poolt esitatud hagi tõmmatud kostjana asjasse või kui tunnistaja on protsessija vastu esitanud hagi ⁶⁶⁾. Lõppenuks tuleb tsiviilprotsessi vahekorda lugeda kohtuotsuse jõustumisega, s.t. kui on möödunud edasikaebe tähtaeg, või pooled on loobunud edasikaebusest, kusjuures apellatsiooni kohtu otsus jõustub kohtu resolutsiooni kuulutamise ⁶⁷⁾; kassatsiooni kaebuse esitamisega tekib protsessivahekorrad jälle. Pool võib tunnistaja taandada, kui sellel on tsiviilprotsess käimas ü k s k õ i k k u m m a poolega, sest seaduses on öeldud "... ühe poolega ...". Nii võib protsessija taandada tema vastu tunnistaja, kui sellel on t e m a g a protsessivahekorrad, aga võib taandada ka siis, kui tunnistajal on see vahekorrad p o o l e g a, k e s t e m a l e t o e t u b ⁶⁸⁾. Seda viimast juhtu on raske kooskõlastada

---

66. Vrd. Issatšenko, Gražd. prots. tom II, lk. 131.

67. T K S § 892.

68. Vt. Issatšenko, Gražd. prots. tom II, lk. 132.

eespool märgitud seaduse sihiga: sest kui pool usaldab toetuda tunnistaja öeldisele, sellele vaatamata, et neil on käimas tsiviilprotsess, siis ei võiks vastaspoolel olla põhjust kahtluseks, et tunnistaja öeldised võiksid olla sihilikult erapoolikud ja ebatõepärased t e m a k a h - j u k s - järelikut tal ei oleks põhjust tunnistajat taandada. Niisuguse tunnistaja taandamine võib mõnikord kujuneda protsessija ainsa kaitsevahendi kõrvaldamiseks. Kuidas toimetada juhul, kui poolt ei moodusta mitte üks isik, vaid mitu, s.t. kui esineb protsessikaaslus, ja kui tunnistaja on protsessivahekorras ainult ühe protsessijaga? Kas võib teda siis taandada ning jaataval juhul-kes võib seda paluda? Issatšenko vastab sellele küsimusele nõnda: tunnistajat, kellel on käimas tsiviilprotsess ühe protsessijaga, on igal protsessijal õigus taandada ⁶⁹⁾.

Asume teise poole vaatlusele, kus räägitakse tunnistajast, kelle k a s u d s õ l t u v a d asja otsustamisest temale toetuva poole kasuks. Siin on taandamise aluseks oletus, et tunnistaja, võib olla, annab erapooliku öeldise varandusliku kahju kartuse pärast, mis teda võib

---

69. Vrd. Issatšenko, Graždanski protsess, tom II, lk. 132

tabada, kui ta ei räägi temale toetuva poole kasuks. Issatšenko teoses on toodud järgnevad näited ⁷⁰⁾: 1) tunnistaja on protsessija teenistuses ja temale on kasulik peremehe häatahtliku suhtumist säilitada, 2) tunnistaja on poole kreditor ja ta kardab, et juhul, kui asi otsustatakse temale toetuva poole kahjuks, tal võib kaduda võimalus oma võla tagasisaamiseks, või ta võib kaotada alalise ostja, tellija või kaubamuretseja, 3) kreditor esitab võlgniku ja kolmanda isiku vastu hagi, et kohus tunnistaks fiktiivseks lepingu, mille põhjal võlgnik kogu oma varanduse loovutas kolmandale isikule sihiga pääseda oma võlatasumisest, kreditor annab tunnistajaks teise sama kostja kreditori, 4) hageja nõuab, et naaber kõrvaldaks kivist kuuri, mille see on ehitanud hagejalt mitteõiguspäraselt haaratud maale, kostja kaitseb end väites, et ta on seda maatükki vallanud teatava aja jooksul teatud tingimusega ja et ta on selle omanik iganemise põhjal; selle tõenduseks ta esitab tunnistaja - kolmanda naabri, kelle õu asub tema oma taga ja kellele ta on annud õiguse oma kivist kuuri seina kasutada selle külge ehitatud maja ühe seinana,

---

70. Issatšenko, Graždanski protsess, tom II, lk 133-134.

5) hageja nõuab kostjalt, kellele ta on mitmesugust materjali muretsenud, vastava tasu väljamõistmist ning toetub selle juures tunnistajale, kes teda selles aitab ja kellega ta saadava kasu peab poolitama.

Kas saab vastaspool kõigil toodud juhtudel tunnistajat taandada, kuna tunnistaja kasud on kõigil juhtudel sõltuvuses asja otsustamisega temale toetuva poole kasuks? Näiteist selgub, et tunnistaja kasu - tulevikus omandatav materjaalne hüve, kui ka olemasoleva hüve püsimine - võib mitmesuguses seoses olla asja otsustamisega. Näidetes nr. 1 ja nr. 2 on see ebamäärane: peremees-protsessija, kes toetub tunnistajale - oma teenijale, võib olla tulevikus tõesti teeb midagi, mis tunnistaja kasu riivab, näit. valladab tema, kui tunnistaja tööle vastava õeldise tulemuseks on peremehele ebasoodne kohtuotsus, aga võib olla, et ei vallanda, või vallandab hoopis teistel põhjustel; igatahes ei ole tunnistaja tööle vastavale õeldisele põhjeneva, peremehele kahjuliku otsuse paratamaks järelduseks tunnistaja vallandamine, mille tõttu tunnistaja, kaotades häätasulise koha, võib sattuda materjaalsesse kitsikusse; See on ainult võimalik. Niisamasugune on olukord ka näites nr. 2 toodud juhtudel. Ka seal protsessija, võib-

olla, olenevalt tunnistaja õeldisest kohtus, tulevikus loobub tema kauba või tööjõu tarvitamisest, millise asjaoluga on seotud tunnistaja kasu, kuid ta võibolla ei loobu, või loobub muude asjaolude pärast. Nii selgub, et neis näites on tegemist kahjuga, mis võib tunnistajat tabada, kuid see kahju pole paratamatu, s.t. ta ei järgne asjaotsustamisele tunnistajale toetuva poole kahjuks ilmingimata saabuva järeldusena, poole käitumine tunnistaja suhtes oleneb poole tahtest. Ka on tunnistaja võimaliku kahju sõltuvus saabuvast kohtuotsusest kaudne s.t. ta ei järgne vahetult kohtu otsusest, vaid asjaolude rea kaudu. Teisiti ülejäänud näidetes. Kui näites nr.3 hageja võidab protsessi, siis avaneb mitte üksi hagejale, vaid ka tunnistajale võla tagasi saamise võimalus; kui nr.4 toodud juhul kostja vastu sihitud hagi jääb rahuldamata, siis saab sellest otsust kasu ka tunnistaja: kuuri mahalõhkumisel ta maja kaotaks 4-da seinaga ja muutuks elamiskõlbmatuks, hagi mitterahuldamisega jääb maja terveks. Ja lõpuks, kui näites nr.5 hagi rahuldatakse, siis saab tunnistaja väljamõistetud tasust kohe oma osa kätte. Kolmes viimases näites on tunnistaja kasu seotud saabuva kohtuotsusega otseselt, sellest järgneb parata-

m a t u l t tunnistaja kasusaamine või kahjukannatamine, kusjuures säärane kasu või kahjusaamise võimalus on selge juba tunnistaja üle kuulamise ajal. Kirjanduses ⁷¹⁾ ongi rõhutatud, et tunnistaja taandamine käsitlel oleva § 373 p.4-da järele on lubatav ainult siis, kui on selgunud, et tunnistaja asja ostustamisel temale toetava poole kasuks tõesti saab sellest otsesest vahetut kasu, või otsustamisel vastaspoole kasuks kannab samasugust kahju. Mõnesugused kaudsed kasud ei või taandamist põhjustada. Sellel seisukohal asub ka kohus, nagu seda võib järeldada järgnevas lõikes toodud ex Vene Senati otsusest. Sellekohaselt näidetes nr. nr. 1 ja 2 toodud juhtudel tunnistajaid ei tuleks taandada, kuna ülejäänud näidete juhul tunnistajad alluvad taandamisele.

Kui tunnistajatele toetuvaks pooleks on juriidiline isik ja tunnistajad kuuluvad selle liikmeskonda, siis ex Vene Senati otsuse kohaselt niisuguste tunnistajate kõrvaldamist võib lubada ainult siis, kui kohus igal konkreetsel juhul teeb kindlaks, et tunnistajate teatavad vahetud isiklikud kasud sõltuvad asja otsustamisest seltsi

---

71. Vt. Issatšenko, Graždanski protsess, tom II, lk. 133, Annanenkov, Opõt kommentarija k ustavu gražd. sudopróizv., tom II, lk. 53 ja lk. 38.

kasuks ⁷²⁾. Lõpuks mainime, et kohtu arutus selle üle, kas tunnistajate taandamine § 373 p.4 järele on õige, kuulub asja sisusse ja ei allu kontrollile kassatsiooni korras ⁷³⁾.

8. Volinikkude taandamine.

Siin võib poolel tekkida kartus, et teatav isik, kes on kohustunud protsessija eest täitma teatavaid ülesandeid, püüdlikkusega ja hoolega kaitsma tema kasuid, võib selle tõttu anda ebatõepärase tunnistuse.

Volinik on esindaja, kes teotseb temale antud volituse põhjal, järelikult § 373 p.5. on mõeldud ainult volituse põhjal teotsevaid esindajaid. Teisel alusel teotsevad isikud ei saa selle juhu alla viia. Äriteenijaid või teisi isikuid kes on selle isiku t e e n i s t u s e s, kellelt hagemise õigus on üle antud ühele protsessijale, ei või ainult selle põhjuse pärast kõrvaldada tunnistamisest ⁷⁴⁾.

On tahetud selles punktis mainitud volinikkude all mõista ainult neid esindajaid, kes teotsevad volitajate asemel

---

72. V.S. T K D 1884/115.

73. V.S. T K D 1895/15, 1884/115, 1879/146.

74. V.S. T K D 1870/1506, 1868/741.

kohtutes, kõiki teisi volinikke taheti selle mõiste alt välja jätta ⁷⁵⁾. See seisukoht pole leidnud üldisemat tunnustust ja vastavalt ex Vene Senati otsusele käib § 373 p.5. kõigi volinikkude kohta, ükskõik millist liiki on tegevus, mille kohta neile volitus on antud ⁷⁶⁾. Isikute hulka keda kõrvaldatakse tunnistamisest vastaspoole taanduse põhjal, kuuluvad ka ev. luteriusu kihelkondade kirikunõukogu liikmed, kui nad esinevad asjus, mis puutuvad kiriku varandusse ⁷⁷⁾. Taandada võib vastaspool ainult neid tunnustajaid, kes ü l e k u u l a m i s e a j a l on neile toetava poole volinikud ja asjaolu, et tunnustaja on varemalt olnud poole volinikuks, ei või olla põhjuseks tema taandamisele ⁷⁸⁾. Ka pole keelatud isikule, kes asjas tunnustajana esinenud, hiljem võtta sama asja ajamisele volinikuna ⁷⁹⁾. Tõuseb küsimus, kas teatava konkreetse asja juhul saab vastaspool taandada ka niisugust tunnustajat,

---

75. Vt. selle kohta Annankov, Opõt kommentarija, tom. II, lk. 53

76. V.S. T K D 1877/194 .

77. V.S. T K D 1876/318.

78. V.S. T K D 1894/114, 1869/694.

79. V.S. T K D 1874/ 341.

kes on temale toetava poole volinikuks mitte selles asjas, vaid mõnes teises? Näib, et pole tarvidust laiendada käesolevat p.5.sarnaste tunnistajate kohta; niisugune tunnistaja võib küll, arvestades volitaja ja voliniku erilisi vahekordi, oma huvidega seotud olla arutuseloleva asjaga, kuid teda võib siis tarviduse korral taandada mitte käsitletava p.5, vaid eelmise p.4 põhjal.

9. Isikute taandamine, keda kriminaalkorras on karistatud sellise karistusega, millega ühendatud keeld olla tunnistajaks.

Taandamise põhjuseks on usaldamatus tunnistaja öeldiste suhtes, keda avalikult süüteo eest karistatud ja kelle õigusi on piiratud.

Keeld olla tunnistajaks on isiku õiguste piiramine mida Kr S §§ 19, 20 ning täiendavalt veel §§ 21 ja 70 korraldavad. § 19 p.7. järele sunnitööle mõistetud kaotab õiguse olla tunnistajaks lepingute või aktide tegemise juures, kus tunnistajate osavõtmist seaduse järgi nõutakse. § 20. järele võib sama õiguse kaotust ühendada vangimajja mõistmisega, kui selle karistuse ülemmäär seaduse järele ületab ühe aasta, kui see ülemmäär ei ületa üht aastat, siis ainult seaduses eriti ettenähtud juhtudel. Nagu siit nähtub

kaib mainitud õiguse piiramine alati kaasas raske kuritöö karistusega, kuna tema ühendamine kuritöö karistusega, vangimajaga, on leneb kohtust, kus juures mõne, mitte 1 aastat ületava vangimaja karistuse alla langevate süütegude puhul kohus võib ühendada karistusega õiguste kitsendust ainult siis, kui Kr S eriosa vastavas paragrahvis on see võimalus ette nähtud. Niisuguseid paragrahve leidub Kr S eriosas mõnikümmend. Siia kuuluvad mõned tööstuse ja kaubanduse valvemääruste rikkumised ⁸⁰⁾, rahamärkide, väärtpaperite ja väärtmärkide võltsimised ⁸¹⁾, mõnd liiki sugukõlvatud teod ⁸²⁾, võõra varanduse omastamise ja usalduse kurjasti tarvitamisi ⁸³⁾, varguse ⁸⁴⁾, kelmuse ⁸⁵⁾, pankroti, liigkasuvõtmise ja muude karistatavate seadusevastaste tegude juhte varanduse asjus ⁸⁶⁾, võõra varanduse omavoli-

---

80. Vt. KrS §§ 327 viimane l. 332, 333, 345.

81. Vt. KrS §§ 401, 405 II lõige.

82. Vt. KrS §§ 487 I l., 488, 489, 490 I l., 491.

83. Vt. KrS §§ 540 I l., 544 I l.

84. Vt. Krs § 548 I l.

85. Vt. KrS §§ 557 pp 1, 2; 558, 559 pp 1, 2.

86. Vt. KrS §§ 573, 574 I l., 575 pp 1, 2, 3, 578 I l., 579 I p., 580 I l., 582 II l.

lise kasutamise ⁸⁷⁾, ning teenistusalaiste süütegude ⁸⁸⁾ mõned juhud. Alaealised kahesteistkümnest kuni seitsmeteistkümne aasta vanuseni käivad õiguste kaotuse või kitsenduse alla ainult siis, kui nad kordasaadetud raske kuriteo eest surmanuhtluse või sunnitöö asemel on mõistetud vangimajja ⁸⁹⁾ kuna alaealistele seitsmeteistkümnest kuni kahekümne aasta vanuseni määratakse õiguste kaotus või kitsendus ainult sunnitööle mõistmise korral, samuti sel korral, kui nad mõisteti vangimajja kergenduse ^{ta}-ühel kolmandiku võrra lühendatud tähtajata ⁹⁰⁾. Tunnistamisest taandada saab Kr S § 19 p. 7 ettenähtud õiguse piiramisega karistatud isikut käesoleva juhu alusel ainult siis, kui tema kohta tehtud kriminaalkohtu otsus on omandanud seadusjõu, vastavalt kriminaalkohtupidamise seadustiku §§ 668-671. Kui aga isik on näit. eeluurimise all, või tema kohta tehtud süüdimõistev otsus ei ole veel seadusjõudu omandanud, siis teda ei saa taandada. Ka karistuse kandmisest tingimusi vabastatud isikut ei saa taandada, sest Kr S § 27. järele ei ol-

---

87. Vt. KrS § 589 II 1.

88. Vt. KrS §§ 618 I 1., 626, 633 II.1., 619 I 1., 634 I 1.

89. Vt. KrS § 56.

90. Vt. KrS § 57 pp 4,3.

nud tema karistusega ühendatud õiguste piiramist; küll aga kuulub taandamisele tunnistaja, kes on sunnitöö või vangimaja karistuse osalise kandmise järele vabastatud tingimisi enne tähtaega teatava katseajaga - vangimaja karistuse juhul ainult siis, kui sellega on ühendatud keeld olla tunnistajaks. Kr S § 21. järele antakse kaotatud õigused tagasi sunnitööle mõistetule kümne ja vangimajja mõistetule viie aasta pärast, arvates kinnipidamise lõpust; süüdimõistetud laimatu ülespidamise korral ja tema palvel võib lühendada neid tähtaegu, kui pool aega möödab. Kui karistatud isik on ettenähtud korras tunnistajaks olemise õiguse tagasi saanud, siis ta taandamisele ei kuulu. Kriminaal-kohtupidamise seadustiku § 713. põhjal annab eelpool toodud normaalsete tähtaegade möödumise kohta süüdimõistetule ja ametivõimudele nende sellekohasel palvel tõestusi see prokurör, kelle poolt kohtuotsus täideti; lühendatud tähtaegadele vastav õiguste tagasisaamine on korraldatud sama seadustiku §§ 704-712. Kr S § 70 järele aegumine ei kõrvalda õiguste kaotust või kitsendust, mis on määratud süüdlasele seadusjõusse astunud, kuid aegumise tõttu täitmata jäänud kohtuotsuses; õiguste kaotuse või kitsenduse tähtajad arvatakse sellest päevast, millal kustus otsuses

määratud karistus aegumise tõttu, niisugust isikut saab taandada tunnistamisest, kuni ta pole tagasi saanud tunnistajaks olemise õigust.

Käesoleva punkti järele taandamisele kuuluvate isikute ligema eritlemise järele on kõik § 373 ettenähtud tunnistaja erilised suhted ja asjaolud käsitlemist leidnud. Jääksid mõned üldist laadi küsimused, millede käsitlemine järgnevalt tundub otstarbekohane.

10. Missugusel ajamomendil peavad tunnistaja suhtes olema konstateeritavad erilised asjaolud või vahekordrad, et kohus võiks teda vastaspoole palvel taandada.

Selle küsimuse kohta on avaldatud arvamist, et suhted tunnistaja ja poole vahel peavad olema üheaegsed sündmusega, mille kohta tunnistus käib, või kohtuliku ülekuulamise ajaga. Teine arvamus on, et nad peavad eksisteerima ülekuulamise ajal. Nagu see selgunud eelnevast käsitlesest on kohtupraktika andnud tunnustuse teisele seisukohale. Toome selle seisukoha selgituse Issatšenko järele. Mis mõtte oleks taandada tunnistajat tema ja poole vahel minevikus olnud, õeldiste tõepärasuses kahtlust tekitavate vahekordade pärast, kui neid vahekordi ülekuulamise ajal enam ei ole? Näiteks: 1) hageja toetub tunnistajale, kes

peab kohtule tõendama, et kostja rikkus lepingut, kuid samal ajal oli hagejal tunnistajaga käimas tsiviilprotsess, mille hiljem võitis tunnistaja. Kui hageja nüüd siiski toetub sellele tunnistajale, siis ta usub teda, ja kostjale ei lähe korda, et tunnistaja võis varemalt ebasõbralikult suhtuda hagejasse, kostja huvid pole sellest kuidagi kahjustatud; võimatu on ka oletus, et kõigi kunagi omavahel protsessijate isikute vahele jääks kustumata vaen, mis sunniks tunnistajat erapoolikusele. 2) Teise näitena p 7. toodud näide nr. 4 (lk. 34): tunnistaja oli protsessijate naabriks siis, kui kostja seadusvastaselt haaras hageja maatüki; protsessis tunnistajana esinedes ta enam ei oma protsessijate naabruses asuvat maatükki, milline on tema tahtest mitte olenevalt müüdü avalikul enampakkumisel; tunnistaja endisel majal pole tema suhtes nüüd väärtust. Kui aga tunnistajaks oleks isik, kes maahaaramise ajal polnud maja omanik, kuid on selleks tüli kohtuliku arutuse ajal, siis oleks ta asjast huvitatud ja ta tuleb taandada⁹¹⁾.

Kokkuvõttes võime öelda, et tunnistaja kõrvaldamiseks tunnistamisest T K S § 373 alusel on vajalik, et teatavad suhted tema ja temale toetuva protsessija vahel

---

91. Vrd. Issatšenko, Graždanski protsess, tom II, lk. 136-137.

oleksid olemas tunnistaja kohtus ülekuulamise ajal; puuduvad sel ajal need suhted, kuigi nad varem olid, siis pole kohtul põhjust tunnistajat taandada.⁹²⁾

11. Millal avaldada taandamise palve?

Nagu öeldud, võib kohus T K S § 373 ülesloetud isikuid taandada ainult siis, kui pool avaldab selleks palve, kuid kohus võtab selle arutamisele ainult tema õigeaegse esitamise puhul. Taandamispalve on õigeaegne, kui ta on esitatud kohtule hiljemalt enne tunnistaja vannutamist⁹³⁾. Kui aga tunnistaja annab öeldise vandeta, siis enne tema ülekuulamist. Hiljem avaldatud palveid kohus ei saa rahuldada⁹⁴⁾. Kui aga tunnistaja on raskesti haige, või peab ta linnast, kus asja arutatakse, kauemaks ajaks ära sõitma, siis võib kohus teda üle kuulata ka enne, kui vastaspool oma arvamise on avaldanud. - haiguse puhul protsessija palvel, ärasõidu puhul tunnistaja enda palvel. Kui hiljem vastaspoolelt avaldatud taandamispalve selle tunnistaja kohta rahulda-

92. Vt. ka Annenkov, Opõt kommentarija, tom II, lk. 55.

93. Vt. T K S § 375.

94. V. S. T K D 1869/584, 288, 1871/809, 1875/571.

takse, siis kõrvalduvad tema öeldised ⁹⁵⁾. Kuigi protsessi-
ja pole vastu vaieldud tunnistajate kaudu tõendamisele
asjas, võib ta nõuda nende taandamist, kui nad temale tea-
tavaks saanud ⁹⁶⁾, samuti võib protsessija ka ilma taanda-
mise palve avaldamata juhtida tähelepanu asjaolule, et
antud asjas tunnistajate kaudu tõendamine on lubamatu, ka
peale tunnistaja ülekuulamist ⁹⁷⁾.

12. Taandamise põhjuste tõestamisest.

Esitame selle kohta Issatšenko arvamuse: seaduses
puuduvad otsesed juhised selle kohta, kuid sellest ei järg-
ne, et kohtul tuleks rahuldada iga paljasõnalist avaldust.
Sellepärast tuleb siin T K S § 9 põhjal ⁹⁸⁾ rakendada

---

95. Vt. TKS §§ 377, 378, Annenkov, Opõt kommentarija, tom II
Engelman, Utšebnik russk. gražd. sudoproizv. lk. 73.

96. Vt. V.S. TKD 1872/685. lk. 273.

97. V.S. TKD 1870/1668.

98. TKS § 9 järele kõik kohtuasutused peavad asjad
otsustama maksvate seaduste täpse mõtte järele, aga nende
ebatäpsalikkuse, selgusetuse, puuduste või vasturääkivuste
korral põhjendama otsuse seaduste üldisele mõttele.

sobivaim norm, milleks on T K S § 573, milles kohustatakse protsessijat, kes esitab taande hagi vastu, tooma tarvilikud tõendid oma avalduse kohta. Kuid näib, et protsessijat, kes avaldab taandamise palve, tuleb taandamise põhjuste tõendamisega koormata ainult siis, kui tema avaldust ei tunnusta ei vastaspool ega tunnustaja, kes § 394 mõtte järele on kohustatud oma vahekorra kohta protsessijatega andma tõeale vastavad teated. Oletame, et ei tunnustajale toetuv protsessija, ega ka tunnustaja ei tunnusta taandamisepõhjuste olemasolu, siis tekib taandamise palve avaldajal kohustus oma avalduse kohta tõendite esitamiseks; kas tuleb temalt nõuda tõendite kohest esitamist, või võib talle selleks anda tähtaja? Vaevalt võib kahelda kohtu õiguses taandatava tunnustaja ülekuulamist edasi lükata, kuni taandaja määratud tähtajal esitab tarvilikud andmed taandamise põhjuste tõendamiseks, sest paljudel juhtudel pole protsessija võimeline nende hankimiseks kohtu kaasabitajana, näit. juhul, kui protsessija väidab, et tunnustaja on vastaspoole volinikuks, mille kinnituseks tal on tarvis saada notarilt, kes volituse koostas, tõendust. Nõndasamuti, kui tunnustajale toetuv pool ei tunnusta taandamise põhjuste olemasolu, tunnustaja ise aga tunnustab neid, siis tuleb ka sellele protsessijale tema palvel anda tähtaeg

tõendite esitamiseks selle kohta, et need põhjused puuduvad. Endastmõistetavalt peab kohus nii ühele kui teisele protsessijale andma tähtaja ainult siis, kui nad seda paluvad, ilma selleta jätta taandamise palve rahuldama^a ja tunnistajad seafud korras üle kuulata. Siit järgneb viimane küsimus, milliste andmetega võivad protsessijad oma avaldusi tõendada? See olenb sellest, milliseid tunnistaja suhteid vastaspoollega või taandamise palve avaldajaga tuleb viimasel tõendada: mõnel juhul võib kohus ka tunnistajad üle kuulata, nagu näit. siis kui tuleb kindlaks teha, et tunnistaja saab kasu asja otsustamisest temale toetava poole kasuks, või mõnel teisel juhul toimetada paikliku ülevaatust, nagu lk. 34 toodud näite nr. 4. puhul⁹⁹.

Tuleb tähendada, et kohtutegevuses on suhtutud kriitiliselt tunnistaja taandamise põhjuste tõestamise uue tunnistaja kaudu. Peale Issatšenko jaatab niisugust tõestamise võimalust ka Annenkov¹⁰⁰).

13. Tunnistajad testamendi tegemisel.

B E S järele peavad testamendi tegemise juures

---

99. Vrd. Issatšenko, Graždanski protsess, tom II, lk. 138-139.
100. Vt. Annenkov, Opõt kommentarija, tom II, lk. 59.

olema tunnistajad, kellele kohta maksab nõue, et nad peavad olema taandamatud isikud¹⁰¹). Selle tunnistajate omaduse määritleks on kohus testamendi tühistamise taotlustel rakendanud T K S § 373, kus räägitakse tunnistajatest kohtus. See nähtub Riigikohtu Tsiviilosakonna otsusest 1933 a. nr. 38. Sellest selgub, et suulise testamendi tegemise juures viibivast kahest tunnistajast oli üks pärija sugulane astmes, mis ette nähtud T K S § 373 p.1. Kohus eitas selle isiku kõlbulikkust olla tunnistajaks testamendi tegemisel. Kuna tunnistaja äralangemisega osutus mitmetäidetuks seaduse nõue (peab olema kaks tunnistajat, jäi ainult üks), siis tühistus testament. Veel nähtub E.V. Riigikohtu Tsiviil-osakonna 1938. a. nr. 27. otsusest, et isik peab testamendi tegemise ajal omama võime olla tunnistajaks. Kui ta hiljem on selle võime kaotanud, näit. on sattunud pärijaga hõimlusse, siis see asjaolu ei põhjusta tema taandamist.

II

Iga seadus on mõjutatud ühiskonna majanduslikest vahekorrist, struktuurist ning vaimset orientatsiooni suu-

---

101. Vt. B. E S § 2061.

navatest ideedest, lühidalt - ta on oma aja saavutus.

Nende tegurite muutumine koos ajaga tingib tarviduse seaduse muutmiseks, mille eel käib vana õiguse kriitiline vaatlus, uute sihtpunktide üles seadmine selleks, et saabuks uus parem õigus. Ka käsitluselolev T K S § 373 on olnud sellise vaatluse esemeks. On juhitud tähelepanu mitmesugusile puudusile ja nõutud isegi tema kõrvaldamist. On salgamatu kohtulike tõendite suur osa igas protsessis; neid igakülgselt kaaludes ja hinnates kohus veendub teatavate õiguslikult tähtsate faktide tõepärasuses. Ka tunnistajate öeldised omavad siin tähtsa osa, sest sagedasti ainult nende kaudu on võimalik mõnd fakti kohtule tõendada. Muidugi on võimalik, et tunnistaja öeldised, nagu seda selgitatud eespool, pole alati erapooletud ega tõepärased, ning põhjusi selleks on peale T K S § 373 toodute veel mitmesuguseid. Kuid oleks loomulik, et kohus mitte-usaldustväärsete öeldiste väljaeraaldamiseks kaaluks ja hindaks kõikide seaduse järele selleks võimeliste, asjasse puutuvate tunnistajate öeldisi. Kohtul on see tegevus tarvilik, kuna tema ülesandeks on materjaalse tõe selgitamine; kohus on erapooletu, sellepärast on tema niisuguseks tegevuseks kohane, ja tema on ka

võime selle õiglaseks sooritamiseks, sest kohtul on ülevaade kõigist asja kohta esitatud tõendeist. Mispärast tuleb aga mõne tunnistaja suhtes otsustamine tema õeldise usaldusvääruse kohta anda protsessijale, isikule, kes materjaalselt on huvitatud protsessitulemusest ja võimaldada temal mõnda tunnistajat oma suva kohaselt protsessist kõrvaldada, nii et kohus selle õeldist üldse kuulda ja kaaluda ei saa? Selleks, väidetakse, et kõrvalduksid erapoolikud tunnistaja õeldised ja et pool võiks olla veendunud saabuva kohtuotsuse õigluses. Selle väite esimeses osas toodud sihi saavutamiseks on loomulik tee näidatud ülemal; mis puutub teise ossa, siis on võimalik, et mõnel juhul niisugune veene tekib tunnistajat taandajal protsessijal, aga kas saabub see veene ka vastaspoolel, kes tunnistajale toetus ja kellelt võeti tunnistaja taandamisega, võibolla, ainukene võimalus kohut oma tõepoolest õiges taotluses veenda? Vaevalt küll. Ennem tekib pooltel niisugune veene siis, kui nad teavad, et kohus arvestas otsuse tegemisel kõigi tõenditega, mis neil asja kohta on esitatud. Ka kohtul, kes teadlik selles, et ta kõiki asjaolusid tunnistaja kõrvaldamise tõttu ei saa kaaluda, ei või niisugust veenet tekkida. Nii selgub, et see norm

ei soodusta toodud sihi saavutamist, pigemini aitab sel-
leks kaasa, et tekkiv veene oleks vastupidine. Tõepoolest,
§ 373 p.4. eritlemisel (lk.31) nägime, et pahausklikul
protsessijal tarvitseb ebameeldiva tunnistaja taandamiseks
tõsta tema vastu enne ülekuulamist tsiviilprotsess mõnel
väljamõeldud alusel; on arusaadav, et nii võib kõrvaldada
iga tunnistaja, ka selle, kes võibolla ainsana oli võimeline
kohut veenma temale toetuva poole taotluse õiguspärasuses.
Kohtul on võimatu õiglaselt otsustada, kui niisugune väär-
tuslik tõend on temale olematuks muutunud ja pooltel ei
saa olla veenet saabuva otsuse õigluses. Ka teised selle
normi alla kuuluvad juhud võivad samasugusele tulemusele
viia. On juhitud tähelepanu, et " on suur liik hagnosisid,
mis on tekkinud vastaspoole süüst (obligationes ex delicto),
kus tuleb leppida juhuslike tunde tunnistajatega, pealtnägi-
jatega, kes võivad olla tihti just sääraseid isikud, keda
vastaspool, s.o. delikti tekitaja, võib taandada. Millise
õiguse ja õigluse põhjal jäetakse siis kahjukannataja
võimatusse seisukorda, antakse süüdlasele võimalus tema
käest välja lüüa ainukesed sõjariistad, millega ta oma kah-
ju võib tõendada! Filosoferitagu siin kuidas tahes: õig-
lustundele säärane norm ei vasta ja poolte üheõigluselusest

ei saa juttugi olla"¹⁰²⁾. Nii võib see norm muutuda protsessivõtteks, mille kaasabil mõni protsessija võib oma vastasele õiguskaitse saavutamise kohtu kaudu teha võimatuks, vähemalt väga raskeks.

Ka loogika puudust on sellele normile ette heidetud¹⁰³⁾ : eeldades, et protsessivahekord loob asjaosaliste vahel teatava pinevuse, mis võib põhjustada õeldiste erapoolikust, on selle paragrahvi p.4-das ette nähtud, et tunnistajat saab taandada vastaspool juhul, kui temal on tunnistajaga käimas t s i v i i l p r o t s e s s; kui aga vastaspoolel tunnistajaga on käimas erasüüdistuse alusel k r i m i n a a l p r o t s e s s, siis taandada ei saa. Kuna viimasel juhul on pinge asjaoliste vahel harilikult veel suurem, siis on arusaamatu säärane vahetegemine. Veel on märgitud, et see norm vähendab tunnistajate õeldiste osatähtsust tõendite seas,¹⁰⁴⁾ tõrjudes mõnelgi juhul väärtusliku tunnistaja protsessist välja; ometi võimaldab samal ajal maksev B E S laialdaselt sõlmida suulisi tehinguid, ja kohtutegevuse järele otsustades on rahvas seda

---

102. Vt. Grünthal, Märkmeid TKS eelnõu kohta, lk.48.

103. Vt. Grünthal, Märkmeid TKS eelnõu kohta, lk.48.

104. Vt. selle kohta Grünthal, Märkmeid TKS eelnõu kohta lk.45-46

võimalust ohtralt kasutanud, kuna üüri-, rendi-, palga-,
vallasvara ostu-müügi jm. lepinguid suures enamuses on sõl-
mitud selviisil, samuti ka, eriti maal, tehtud koduseid suu-
lisi testamente. Niisuguselt sõlmitud lepingutega ja tes-
tamentidega ühenduses tekkinud lahkarvamuste kohtulikul
otsustamisel on tunnistajate öeldistel otsustav tähtsus
ja sellepärast tuleks tsiviilprotsessis, kus praegusaja
arusaamiste kohaselt materjaalse tõe selgitamine asja
õiglaseks otsustamiseks on sama tähtsusega, nagu kriminaal-
protsessiski, asjaosalistele anda tehingute tõendamiseks
sama avarad tõendamisvõimalused kui kriminaalprotsessis,
kus teatavasti on tundmata tunnistajate taandamine käsi-
tatud mõttes. Tuleb veel tähendada, et Saksa ja Ungari
tsiviilprotsessid ei tunne niisugust võimalust protsessija
jaoks, et ta võiks oma suva kohaselt teatavat tunnistajat
taandada tunnistamisest. Ka Lätis kaotati 1930 a. 1. juuli
seadusega tunnistajate taandamine protsessija poolt.

Kokkuvõtteks võiks öelda, et see norm näib olevat
mineviku kajastuseks. Ta arenes Lääne-Euroopas ajal, mil
protsess toimus kinniselt ja kirjalikult ning valitses
vormiline tõendite hindamise teooria. Nüüd, kus tsiviil-
protsess toimub avalikult ja suuliselt ning kohus hindab

tunnistajate õeldisi oma vaba sisemise veende põhjal, puudub kaaluv põhjus, mis õigustaks tema olemasolu ning ta võiks, kui mitte ajakohane, tsiviilprotsessist kaduda. Loodame, et see aitab õigusmõistmise kõrget ideaali - kindlustada igähele temale kuuluva õiguse kaitse - paremini ja õiglasemalt teostada.

Lühendid:

- B E S - Balti Eraseadus, Tšast III Svoda mestnõh uzakol-
nenii gub. Ostzeiskih.
- T K S - Vene keiserriiigis ja hiljam Eesti Vabariigis
kehtinud Tsiviilkohtupidamise seadus.
- V.S. TKD 1877/194 - Vene Senati Tsiviilkassatsiooni de-
partemangu otsus 1877 a. nr. 194.
- KrS - Eesti Vabariigis 1935.aastast kehtinud Krimi-
naalseadustik.

Kasutatud kirjandust:

- J.M. Tjutrjumov, Ustav graždanskago sudoproizvodstva, tom I, izdanije Davida Glikmana, Riga, 1923.
- V.L. Issatšenko, Graždanski protsess, tom II, izdanije vtoroje, Riga, izdanije "Likums" 1930.
- T. Grünthal, Märkmeid TKS eelnõu kohta; äratrükk juriidilisest ajakirjast "Õigus'est", Tartu, 1933,
- T. Grünthal, Õiguskaitse tõhustusi uues tsiviilprotsessis. Kirjutus ilmunud ajakirjas "Akadeemia" nr. nr. 2, 3 1940 a.
- K. Annenkov, Opõt kommentarija k ustavu graždanskago sudoproizvodstva, tom II, S. Peterburg, 1880.
- J.M. Tjutrjumov, Graždanski protsess, Jurjev, 1925.
- E.V. Vaskovski, Utšebnik graždanskago protsessa. Moskva, izdanije br. Bašmakovõh, 1914.
- J.E. Engelman, Utšebnik russkago graždanskago sudoproizvodstva, izdanije vtoroje, Jurjev, 1904.
- J.M. Tjutrjumov, Graždanskoe Pravo, Jurjev, 1922.
- Tsiviil- ja kaubandusprotsessi autoriseeritud konspekt. Riigikohtunik T. Grünthali loengute järele koostanud Edg. Talvik.